

Verslag harmonisatie beroepen

April 2006

Inleiding

In de jaargangen 1849, 1889, 1899, 1909, 1920, 1930 en 1947 van de Volkstellingen komen beroepentellingen voor. De beroepen in deze tellingen zijn door de jaren heen op verschillende manieren geschreven en gepresenteerd. Harmonisatie van beroepen maakt vergelijking tussen de tellingen mogelijk, maar ook vergelijking met andere bestanden. Hiertoe zijn de beroepen uit de Volkstellingen gekoppeld aan de zogenaamde HISCO-codes. Deze codering is gebaseerd op ISCO68 en maakt internationale vergelijkingen van beroepen en vergelijkingen door de eeuwen heen mogelijk. In *HISCO – Historical International Standard Classification of Occupations* (M.H.D. van Leeuwen, I. Maas & A. Miles, Leuven 2002) wordt de logica achter de codering uiteengezet. De HISCO classificering bestaat uit een verdeling van beroepen in tien major groepen die weer onderverdeeld zijn in minor groepen en unit-groepen. Daarnaast bevat HISCO ook een classificering voor status, relatie en product. Bij het toekennen van codes aan beroepen zijn keuzes gemaakt die in dit verslag zijn toegelicht. Wij hebben er bijvoorbeeld voor gekozen om de beroepen uit de Volkstellingen alleen te coderen aan de hand van de HISCO-, status- en relatiecode. De productcodering is buiten beschouwing gelaten, omdat dit erg arbeidsintensief is. De inhoud van beroepen en daarmee de toegekende codes zijn voor meerdere interpretaties vatbaar en het resultaat van de codering staat daarom open voor aanvullingen en op en aanmerkingen. Hiertoe zal ruimte op het forum (<http://forum.volkstelling.nl>) worden ingericht.

Achtereenvolgens zijn met betrekking tot de codering en harmonisatie van beroepen uit de Volkstellingen de volgende werkzaamheden verricht. In het vervolg van dit verslag zullen deze werkzaamheden nader worden toegelicht.

- Voor alle Volkstellingentabellen met beroepentellingen is een werkbestand aangelegd met twee sheets:
 - 1 Een sheet waarin de eerste kolommen van de oorspronkelijke tabel exact zijn overgenomen. Hierin bevindt zich de totale context van de beroepsinformatie.
 - 2 Een sheet met alleen de unieke beroepstitels uit de oorspronkelijke tabel.
- Op basis van deze werkbestanden is een bestand aangelegd met het totaal van alle unieke beroepen (*VT_beroepen*).
- Met behulp van macro's is het coderingswerkboek *Lookup* ontwikkeld waarmee beroepen automatisch gecodeerd kunnen worden aan de hand van een bestaand bestand

(*Nederlands_Hiscobestand*¹) waarin reeds een groot aantal Nederlandstalige beroepen zijn gecodeerd.

- In *Lookup* is de lijst *VT_beroepen* met alle te coderen beroepen uit de Volkstellingen gekoppeld aan *Nederlands_Hiscobestand* en zijn de beroepen geautomatiseerd gecodeerd.
- De beroepen die op deze wijze niet konden worden gecodeerd op basis van *Nederlands_Hiscobestand* zijn handmatig opgezocht en gecodeerd aan de hand de HISCO database (<http://hisco.antenna.nl>) of de betekenis van het beroep zoals vermeld in het *Beroepsnamenwoordenboek* (J.B. Glasbergen, Amsterdam/Antwerpen 2004).
- De resulterende lijst met de gecodeerde volkstellingenberoepen is samengevoegd met de lijst *Nederlands_Hiscobestand* tot één *Coderingslijst* in *Lookup*.
- De codes voor status en relatie zijn toegevoegd aan de *Coderingslijst*. Deze lijst vormt vanaf nu de basis voor de codering van de beroepen uit alle afzonderlijke werkbestanden.
- Per werkbestand zijn de unieke beroepen geselecteerd en met behulp van *Lookup* gecodeerd.
- In *Lookup* is gecontroleerd op onjuiste coderingen en onvolledigheden.
- Nieuwe beroepen en coderingen zijn aan de *Coderingslijst* in *Lookup* toegevoegd.
- Na codering van een werkbestand in *Lookup*, zijn de kolommen met codes in de betreffende kolommen van de werkbestanden geplakt.
- In de werkbestanden is een laatste controle uitgevoerd op basis van de context van de tabel (d.w.z. klopt de toegewezen code wel met de context waarin het beroep in de tabel staat; agent bij een bank- of verzekeringsinstelling is iets anders dan een agent bij de politie).
- In het bestand *VT_beroepen* is een overzicht gemaakt van alle unieke beroepen per werkbestand en het totaal van alle unieke beroepen (*TOTAAL UNIEK*).
- Er is een Access database aangelegd met één tabel per werkbestand met de unieke beroepen en één tabel gebaseerd op sheet *TOTAAL UNIEK* van *VT_beroepen*.

Specificatie werkzaamheden

Aan de basis van het bestand *Nederlands_Hiscobestand* liggen de beroepen uit de Volkstelling van 1849. Tussen de beroepen uit de overige Volkstellingen en de beroepen uit dit bestand bestaat een zekere overlap waardoor codering voor een groot deel geautomatiseerd zou kunnen plaatsvinden. Beroepen in de Volkstellingen worden echter op een aantal verschillende manieren gepresenteerd. Soms wordt een onderscheid gemaakt tussen beroepsklassen, bedrijven en de daartoe behorende beroepen. In bepaalde gevallen staat al deze informatie onder elkaar in één kolom, in andere gevallen in aparte kolommen. In een aantal gevallen worden slechts duidelijke beroepsnamen

¹ Van Marco van Leeuwen hebben we een bestand ontvangen (*Nederlands_Hiscobestand*) waarin een groot aantal Nederlandstalige beroepen gecodeerd is volgens het HISCO-schema. In dit schema is naast een beroepscode, in aparte kolommen ook een code opgenomen voor status, relatie en product.

vermeld, zonder informatie over de beroepsklassen of bedrijven of worden een aantal beroepen in één cel genoemd. In de meeste gevallen wordt in een aparte kolom ook nog de positie binnen het bedrijf vermeld. En tenslotte worden beroepen ook regelmatig op verschillende manieren geschreven of zitten er spelfouten in. Dit alles maakt het automatisch koppelen van de beroepen aan de codes problematisch. Daarom is in de eerste plaats een inventarisatie gemaakt van alle beroepen uit de Volkstellingentabellen. In de resulterende werkbestanden is de volledige beroepscontext van de oorspronkelijke tabel opgenomen: alle daarin voorkomende beroepen, informatie over beroepsklassen, bedrijven en positie binnen het bedrijf wanneer hier sprake van was. De unieke beroepen die op basis hiervan zijn geselecteerd zijn uniek qua spellingswijze, niet qua betekenis. Extra spaties of leestekens in het beroepveld worden ook meegerekend als een andere spellingswijze. Per jaar zijn alle 'unieke' beroepen samengevoegd tot één bestand. Uit deze bestanden is één groot bestand samengesteld met daarin alle 'unieke' beroepen zoals ze in de Volkstellingentabellen voorkomen. De totale lijst die op deze wijze tot stand is gekomen, is vervolgens geschoond door onder andere duidelijke beroepsklassen (aangeduid met Romeinse nummering) of bedrijven uit de lijst te verwijderen. De lijst bevat uiteindelijk ruim 13.000 te coderen beroepen en termen.

De basis voor de koppeling van beroepstermen aan codes vormt het bestand *Nederlands_Hiscobestand* met de gecodeerde Nederlandstalige beroepen. Dit bestaat uit 17.066 beroepen en termen (inclusief verschillende spellingswijzen). In de ontwikkelde macro *Lookup* is *Nederlands_Hiscobestand* gekoppeld aan de lijst met 'unieke' beroepen uit de Volkstellingen. Met behulp van een VLOOKUP formule is gekeken hoeveel termen exact overeenkomen en direct gekoppeld konden worden. Dit leverde in eerste instantie slechts 419 hits op. Vervolgens zijn wat extra formules toegepast om het aantal hits te vergroten. Extra spaties en punten aan het einde van een beroep zijn gestript. Dit leverde een aantal extra hits op. Deze strategie is verder uitgebouwd door ook haakjes te verwijderen en te zoeken op meervoud of enkelvoud (-s en -en). Tenslotte is ook in de losse termen uit een cel gezocht (op basis van spaties of leestekens). Ook hier is dan weer gezocht op zowel enkelvoud als meervoud. Deze strategie heeft uiteindelijk 3.726 gevonden termen opgeleverd waardoor er nog 9.308 ongekoppelde termen overbleven. We hebben ervoor gekozen om de strategie niet verder uit te bouwen en niet 'fuzzy' te gaan zoeken. De zoektijd zou daarmee te lang worden. We zijn aan de slag gegaan met de lijst met de resterende 9.308 termen. In deze lijst bleken nog veel termen te zitten die eigenlijk beroepsklassen, sectoren of bedrijven waren waardoor de lijst kon worden ingekort tot 5.094 te coderen termen.

Toelichting codering

De ruim vijfduizend overgebleven termen zijn handmatig opgezocht en gecodeerd. Dit is gebeurd volgens een aantal principes. *Nederlands_Hiscobestand* vormt hierbij nog steeds het uitgangspunt.

Veel van de beroepen die niet gecodeerd konden worden, bevatten spelfouten en konden daarom niet automatisch gevonden worden. In *Lookup* is een kolom ALTZOEK opgenomen waarin een juiste spellingswijze kan worden geplaatst, of een synoniem. Zo is bijvoorbeeld 'Aanleggers v gas- en waterleid' in ALTZOEK vervangen door 'gasfitter', een term die wel in *Nederlands_Hiscobestand* voorkomt. Wanneer een term of een voor de hand liggend alternatief niet in *Nederlands_Hiscobestand* voorkwam, is gekeken of het beroep is opgenomen in de HISCO-database (<http://hisco.antenna.nl/>). Om dit proces te vergemakkelijken is er een toolbar ontwikkeld waarmee op één of enkele termen uit een cel gezocht kan worden in de database. Er verschijnt vervolgens een lijst met alle vergelijkbare termen uit de database (eventueel ook in andere talen) en de daarbij behorende codes. Er kan daarvan één geselecteerd worden en de code kan dan automatisch geplaatst worden in de Excel-sheet.

Wanneer de term niet gevonden kon worden in de HISCO database of *Nederlands_Hiscobestand*, is de betekenis van het beroep opgezocht in het *Beroepsnamenboek* en is een bijpassende codering gezocht in het HISCO schema. Hierbij is zo veel mogelijk de strategie gevolgd zoals omschreven in het boek van Van Leeuwen, Maas & Miles. Als voorbeeld kan het geval dienen waarin de betekenis van het beroep zowel de verkoop als productie van een product inhouden, zoals in het geval van horlogemakers. Principe 4 werd hierbij gehanteerd: als een beroepstitel zowel productie als verkoop bevat, wordt gecodeerd op basis van de productieactiviteit. Op basis van dit principe en andere konden vrijwel alle termen gecodeerd worden. Termen waarover nog onduidelijkheid bestond zijn genoteerd, maar konden op een later tijdstip alsnog van een code worden voorzien².

Bij de codering is in sommige gevallen enigszins van de strategie uit *HISCO – Historical International Standard Classification of Occupations* afgeweken. Zo heeft elke term maar één code gekregen en is niet uitgegaan van het eerste principe uit het boek: Als er meer dan één mogelijke betekenis van een term bestaat, worden er verschillende alternatieve codes genoemd.

Wanneer er verschillende beroepen in één cel genoemd werden, is ervoor gekozen om een zo algemeen mogelijke term te kiezen. Voorbeeld: Architecten en Ingenieurs. Beiden hebben een eigen code, maar samen hebben ze code 02000 *Ingenieurs, onbekende specialisatie* gekregen. Dit komt overeen met principes 2 en 3 uit het boek: als een titel te algemeen is omdat de activiteit zelf algemeen is, wordt een code x.xx.10 of x.xx.05 gebruikt. En: als een titel zo algemeen is dat het zou kunnen refereren aan elk beroep binnen een eenheidsgroep, wordt de code x.xx.00 gebruikt. Als het beroep zou kunnen refereren aan elk beroep binnen een minor groep, wordt de code x.x0.00 gebruikt.

² Met uitzondering van de termen *spruwer* en *zeespruwer*. De betekenis van deze woorden kon nergens worden achterhaald. Na controle in het oorspronkelijke image van de tabel bleek niet dat het om een foute spelling als gevolg van ocr ging.

In veel gevallen worden in de Volkstellingen beroepen aangeduid met “Fabricage van ...” of “Fab. van ...” of “Fabrikanten van ...”. Het is in deze gevallen niet altijd duidelijk of er sprake is van een beroep, en zo ja, welk beroep het dan precies is. Het kan immers zowel om arbeiders in de fabriek gaan, als om de fabrikanten en eigenaars zelf. In deze gevallen is de context van de Volkstellingentabel zelf van belang. In veel van de Volkstellingentabellen worden namelijk posities binnen het bedrijf vermeld. Dit zijn posities A t/m D. Deze staan voor bedrijfsleider voor eigen rekening (A), bedrijfsleider voor rekening van anderen (B), voormannen (C) en arbeiders (D). In gevallen waarin vormen van Fabricage gecombineerd worden met positie C of D, is het onjuist om de beroepen te coderen als 21110 *General manager*; het zijn immers arbeiders. Er is echter ook niet direct af te leiden waaruit de werkzaamheden van de arbeider dan bestaan. In dit geval zou het principe 6 uit het HISCO handboek gevolgd moeten worden: als een beroepstitel refereert aan vele mogelijke beroepen of als het geheel onduidelijk is wat de titel betekent, wordt het beroep gecodeerd als 9.99.99. Op deze wijze zou echter veel informatie over de inhoud van het beroep verloren gaan en we hebben er daarom voor gekozen om in eerste instantie de verschillende vormen van *Fabricage van ...* te coderen als het meest algemene beroep dat er uit is af te leiden. “Fabricage van sigaren” in combinatie met positie C en D is bijvoorbeeld gecodeerd als 78200: *sigarenmaker, onbekende specialisatie*. In sommige gevallen bleek het lastig om bij de fabricage van een bepaald product een duidelijk overeenkomstige beroepstitel te vinden. In deze gevallen is de code 94990 gebruikt: *overige productie- en vergelijkbare arbeiders* en in sommige gevallen 99910 *arbeider*.

In een later stadium zijn codes voor *Fabricage* in combinatie met positie A of B vervangen door 21110, de code voor *General Manager*.

Positie binnen het bedrijf is tot op zekere hoogte vergelijkbaar met de statuscode die in HISCO is opgenomen. Daar wordt onderscheid gemaakt tussen economische, sociale, werkgelegenheidsgerelateerde en educatieve dimensies van status. Wanneer in een Volkstellingentabel posities worden vermeld, is dit ongeacht de beroepstitel. Zo kunnen beroepstitels een aantal keer achter elkaar voorkomen, maar met verschillende posities. De HISCO statuscode wordt toegekend als uit de beroepstitel direct een status afgeleid kan worden. Dus bijvoorbeeld wanneer “meester”, “knecht”, “eigenaar” of “leerling” bij het beroep wordt vermeld. Een beroep als “grindgraver” heeft geen afleidbare status en zou dus volgens de HISCO methodiek geen statuscode krijgen. In de Volkstellingen komt “grindgraver” voor in combinatie met positie A, C en D. De code 97400 die aan deze beroepstitel zou kunnen worden gegeven (grondwerker, onbekende specialisatie) is in verband met de lage status die je uit deze beroepstitel zou kunnen afleiden, in principe niet van toepassing in combinatie met positie A. Er zou echter veel informatie over de inhoud van het beroep verloren gaan wanneer het beroep gecodeerd zou worden als

21110 *General manager*. Daarom hebben we ervoor gekozen uit te gaan van de unieke combinaties van beroepstitel én (waar genoemd) positie binnen het bedrijf. Aan het beroep is dan wel steeds de code toegekend die bij de beroepstitel past, maar uit de combinatie met de positie blijft de statusinformatie behouden. Daarnaast is ook voor alle beroepen een status- en/of relatiecode opgenomen waar dit relevant is. (Zie de bijlage 1 voor een overzicht van de codes in combinatie met bepaalde termen).

De term “Fabrikant” in combinatie met de Positie C en D is gecodeerd als fabrieksarbeider (99930). Om een onderscheid te maken tussen geschoold en ongeschoold personeel, heeft geschoold personeel de code 99900 gekregen en ongeschoold personeel 99910.

Wanneer sprake is van kwekelingen, leerlingen of studenten wordt in overeenstemming met het HISCO handboek gecodeerd op basis van het beroep waar de leerlingen voor leren. Dus “Zeevaartscholen leerlingen” krijgen de code voor “zeevaarders” (04215). Daarnaast wordt de statuscode opgenomen (23 leerling of 41 student) om duidelijk te maken dat het nog om leerlingen gaat en nog niet om mensen met het betreffende beroep. De relatiecode 22 is opgenomen om aan te geven dat het om een toekomstig beroep gaat.

Waar geen beroep uit valt op te maken, wordt code -1 gebruikt (zoals gealimenteerde, meesterknecht, eigenaar). Varianten van ‘zonder beroep’ krijgen code -2.

In tabel 1930_07_S1 van de Volkstellingen worden beroepsklasse en bedrijf in de kolommen voor de beroepstitel vermeld. In de documentatie bij 1930 is te lezen dat eerst de beroepen genoemd worden die daadwerkelijk tot het bedrijf horen en vervolgens beroepen die daar niet toe behoren. Als bedrijfstitels worden dan soms specifieke beroepen genoemd, maar regelmatig slechts algemene termen, zoals ‘arbeider’. In deze gevallen hebben we ervoor gekozen om de algemene code voor *arbeider* (99900) te hanteren en de kolommen beroepsklasse en bedrijf in het overzicht op te nemen. Dit heeft als voordeel dat het coderen sneller verloopt en er niet geïnterpreteerd wordt wat het beroep zelf precies inhoudt (die informatie heb je immers niet). Dit laatste is helaas ook een nadeel, maar wordt tot op zekere hoogte opgeheven omdat de informatie wel in het overzicht opgenomen wordt. We coderen hier dus alleen de beroepstitel, niet de context.

Uiteindelijk zijn alle ruim vijfduizend beroepstermen op deze wijze gecodeerd en aan de lijst Nederlands_Hiscobestand toegevoegd. Al deze gecodeerde beroepen tezamen vormen de basis voor de codering van de afzonderlijke tabellen met beroepentellingen. In veel gevallen is de context waarin een beroep in een tabel staat van belang (beroepsklasse, bedrijf en positie). Voor elke afzonderlijke tabel is daarom een werkbestand aangelegd met exact dezelfde inhoud en volgorde

van beroepen en bijbehorende informatie als in de oorspronkelijke tabel. Dit houdt in dat ook cellen waarin totalen worden vermeld zijn opgenomen. Daarnaast is een kolom met een uniek ID nummer voor elke regel opgenomen. Cellen in tabellen waar gebruik wordt gemaakt van id. of idem na een beroepstitel en waar het beroep zelf dus niet in de cel vermeld wordt, kunnen met behulp van de *hisco-toolbar* automatisch gevuld worden met de inhoud van de voorgaande cel. Dit werkt alleen wanneer er alleen id. of idem in de cel staat, niet in combinatie met een andere term in de cel. Met behulp van het Lookup bestand zijn alle te coderen beroepen geautomatiseerd gecodeerd. Het resultaat van de codering is steeds gecontroleerd op fouten en in sommige gevallen moesten er nog correcties na codering worden aangebracht. Er is gecontroleerd of de geplaatste code bij cellen met meerdere termen, de lading van de inhoud van de cel voldoende dekt. Zo worden aan alle beroepen waar het woord 'dienst' in voorkomt automatisch de code voor huishoudelijke diensten gekoppeld, wat niet altijd van toepassing is. Lookup biedt de mogelijkheid om te laten zien of een veld gecodeerd is op basis van de methode 'splitsen' (dat wil zeggen: op basis van één bepaald woord uit een cel met meerdere woorden). Daarnaast kan ook bekeken worden op welke term is gecodeerd. Dit maakt de nacontrole en bewerking niet al te arbeidsintensief. Termen die tot dan toe nog niet in de coderingslijst waren opgenomen, zijn aan de lijst toegevoegd. Na controle van de codering zijn de kolommen met codes geplakt in de bijbehorende kolommen in het werkbestand in de volgorde van de oorspronkelijke tabel waardoor een exacte kopie van de beroepsinformatie uit de Volkstellingstabellen is ontstaan, in combinatie met HISCO codes. In het werkbestand zijn nog een aantal wijzigingen aangebracht naar aanleiding van de context van de tabel. Na sortering op Positie en vervolgens op Beroep zijn alle varianten van Fabricage in combinatie met positie A of B veranderd in code 21110. Het beroep 'agent' vormt ook een probleem. In het programma wordt 'agent' gecodeerd als politieagent. In werkelijkheid valt uit de context van de tabel af te leiden of hier ook daadwerkelijke sprake van is, of dat het eigenlijk gaat om verkoopfuncties. De tabel kan steeds weer in de oorspronkelijke volgorde worden teruggebracht door te sorteren op ID.

De werkbestanden die zijn gemaakt voor alle tabellen uit de Volkstellingen met beroepen bestaan uit twee sheets (*TOTAAL* en *UNIEK*). Sheet1 *TOTAAL*:

- Een kolom met een uniek ID nummer
- De gehele kolom met beroepstitels uit de Volkstellingen
- Een kolom *ALTBEROEP* met daarin dezelfde titels, maar dan zonder leestekens, overbodige spaties en met kleine letters
- Een kolom *POSITIE* waar deze in de oorspronkelijke tabel ook is opgenomen
- Een kolom *HISCO*
- Een kolom *STATUS*
- Een kolom *RELATIE*.

In sommige tabellen bestaat de context (beroepsklassen en bedrijven) uit aparte kolommen. In dat geval zijn ook deze kolommen in de bestanden opgenomen.

In de tweede sheet *UNIEK* zijn van alle bestanden per volkstellingtabel alleen de unieke beroepen opgenomen. Onder uniek wordt in dit geval verstaan: unieke combinatie van unieke beroepen (inclusief spelvarianten), POSITIE en HISCO code. Alleen termen waar een HISCO code aan is gekoppeld zijn opgenomen. Context is in deze sheet dus niet opgenomen. Wel de kolommen ID, POSITIE, HISCO, STATUS en RELATIE. Op basis van alle Sheets *UNIEK* uit de werkbestanden is een bestand aangelegd met alle unieke beroepen per tabel en vervolgens de unieke beroepen van het geheel.

Tenslotte is een Access database aangelegd met daarin een tabel per werkbestand met de gecodeerde unieke beroepen (gebaseerd op de *UNIEK* sheets) en één tabel met het totaal aan unieke gecodeerde beroepen.

Eindproduct van de harmonisatie:

- Eén Excel-bestand per Volkstellingtabel met beroepentellingen (bestandsnamen overeenkomstig met naam van de oorspronkelijke tabellen) met daarin twee sheets:
Sheet 1 TOTAAL met daarin de exacte inhoud, volgorde en opmaak van de kolommen met beroepsinformatie uit de betreffende Volkstellingtabel, gecombineerd met bijbehorende HISCO-code, statuscode en relatiecode.
Sheet 2 *UNIEK* met alleen de unieke beroepstitels uit de betreffende tabellen, gecombineerd met HISCO-code, statuscode en relatiecode.
- Een Excel-bestand (*VT_beroepen*) met drie sheets:
Sheet 1 TOTAAL *UNIEK* met daarin een overzicht van alle unieke beroepen (combinatie van unieke spellingswijze van beroepstitel, de positie binnen het bedrijf en HISCO-code) die in de Volkstellingen voorkomen, gecombineerd met codes.
Sheet 2 LIJST, een te sorteren lijst met alle unieke beroepen per tabel gecombineerd met codes.
Sheet 3 *UNIEK PER TABEL*, ook met alle unieke beroepen per tabel inclusief codes.
- Een ACCESS database (*Beroepen*) met een tabel van elke Sheet *UNIEK* uit de hiervoor genoemde tabellen met de unieke beroepstitels, positie binnen het bedrijf en codes. In de database is ook een tabel opgenomen met alle unieke beroepen en codes uit de gehele Volkstellingen (gebaseerd op Sheet TOTAAL *UNIEK* van het voorgaande).
- Een Excel-werkboek "*Lookup*" dat als hulpmiddel kan dienen om beroepen geautomatiseerd te coderen.

- Een Excel-werkboek “*hisco-toolbar*” waarmee gezocht kan worden naar codes, beroepstitels en omschrijvingen van beroepen in de HISCO database.

In de Handleiding producten bij harmonisatie

(http://www.volkstellingen.nl/nl/onderzoek_literatuur/harmonisatie/beroepen/handleiding/) is meer te lezen over de werking van de Excel werkboeken *Lookup* en *hisco-toolbar*.

Literatuur

Glasbergen, J.B., *Beroepsnamenboek. Beroepsaanduidingen voor 1900 in Nederland en België.* (Amsterdam/Antwerpen 2004).

Leeuwen M.H.D. van, I. Maas & A. Miles, *HISCO – Historical International Standard Classification of Occupations* (Leuven 2002).

Bijlage 1 Overzicht termen waaraan status- en relatiecodes zijn gekoppeld

STATUS

Code 11 Eigenaars:

(varianten van) particulier (partic*), eigenaar, eigenaresse, grondeigenaar, ambachtsman, ambachtswrouw, ambachtsheer, (varianten van) rentier, rentière, rentire, (varianten van) propriétaire, provenier, verhuurder, directeur, fabrikant, fabriekant, houder, exploitant, ondernemer, uitgever.

Code 12 Pachtters:

Pachter, pachtster, kastelein,

Code 13 Armen:

Gealimenteerde, geallimenteerde, armlastige, bedelaar, kolonist, colonist,

Code 21 Meesters:

Meester, mr, patron, maitre. Maar niet meesterknecht of –knecht.

Code 22 Gezel:

Junior, *gezel, compagnon.

Code 23 Stagiairs, leerlingen:

Adspirant, aspirant, *kweekeling*, *leerling*, schoolassistente

Code 32 Arbeiders:

*werker, *werkster, *bewerker, arbeider, arbeidster.

Code 31 Hoofden:

Directeur + school, hoofd*, chef, opper, baas, commandant, opzichter, bedrijfsleider, president, rector, superieur, ijkmeester, waagmeester, leider, voorman,

Code 33 Ondergeschikte:

Onderdirecteur, onderbaas, onder*, assistent, assistente, adj., adjunct, adjoint, hulp*, adsistent, bediende, knecht, sub*, meid, konstabelmaat, bootsmanmaat, valet, garçon, garçon, aide, *gast.

Code 41 Studenten:

student

Code 42 Afgestudeerden:

Dokter, doctor, docter, hoogleeraar, hoogleeraar, professor.

Code 51 Adel:

Edele

Code 52 Eretitels:

der orde, l'ordre, ridder, heer van,

Kolom RELATIE

Code 11 Echtgenoot of weduwe:

*vrouw, weduwe, femme

Code 12 Zoon:

*zoon, fils

Code **13** Dochter:

*dochter, dogter, fille

Code **21** Voormalig of gepensioneerd:

Rustend, oud, gepen*, gep., gepensioneerd, gepensionneerd, gepasporteerd, voorheen, en retraite, pensionne, geweze(n), vroeger, in ruste, emeritus, ameritus, ancien, voormalig, veteran, vetraan, gewese

Code **22** Toekomstig:

Aspirant, candidaat, kandidaat, adspirant, aankomend, proponent

Code **31** Vrijwilliger:

Honoraire, volontair, broeder, vrijw., onbezoldigd, titulaire, vrijwillig

Code **51** Thuiswerker:

Huisvrouw, huiswerkster, huiswerkvrouw, huiswerk